

Vlinderstand 2013

Landkaartje. Foto Kars Veling.

Vorig jaar bracht De Vlinderstichting voor de eerste keer de Vlinderstand uit. Ondanks het feit dat het nog onverminderd slecht gaat met de vlinders in ons land zien wij veel kansen voor de toekomst. De terreinbeheerders, provincies en rijksoverheid zijn meer dan voorheen doordrongen van het belang rekening te houden met deze zeer bedreigde diergroep. Vrijwilligers helpen ons al jaren de soorten nauwlettend in de gaten te houden. Particulieren en bedrijven steunen ons met donaties en aanpassingen in eigen terreinen. Wij zijn heel blij dat nu ook de Nationale Postcodeloterij ons in de gelegenheid stelt veel extra te doen voor de vlinders via het project Idylle. Al met al veel energie en daadkracht voor een vlinderrijke toekomst.

En gelukkig laten de libellen zien dat het kan: door de verbeterde waterkwaliteit gaan veel soorten weer vooruit. In deze Vlinderstand 2013 leest u hier meer over.

Titia Wolterbeek

Directeur

Vlinderstand 2013. Uitgave: De Vlinderstichting, Wageningen.
Omslagfoto: sleedoornpage, Henk Bosma

Hoe gaat het

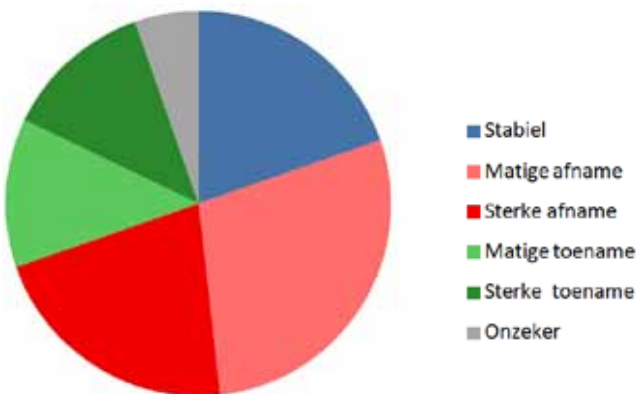

Vlinders hebben het moeilijk in Nederland. Meer dan de helft van alle vlindersoorten gaat achteruit. Sinds 1990 worden de vlinders op een standaardmanier bijgehouden door honderden vrijwilligers in het kader van het Landelijk Meetnet Vlinders. Het beeld is ronduit zorgwekkend. Er zijn veel minder vlinders dan rond 1950 en de laatste twintig jaar is de achteruitgang alleen maar sneller gegaan.

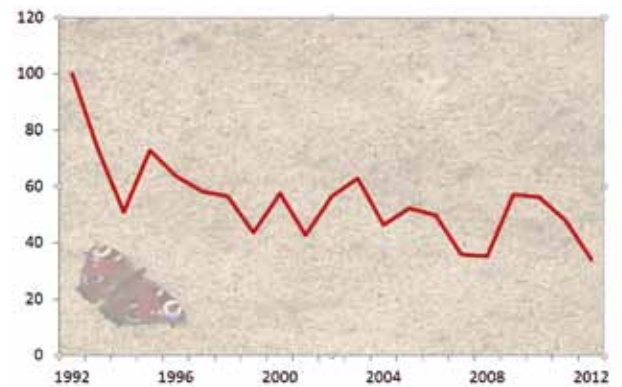
met de vlinders?

2012: slecht vlinderjaar

De vlinderliefhebbers en -tellers wisten het al: 2012 was een slecht vlinderjaar. Ook uit het Landelijk Meetnet Vlinders blijkt dat er in 2012 duidelijk minder vlinders zijn geteld dan normaal. Sterker nog, de trend is sinds het begin van de tellingen niet zo laag geweest als dit jaar. Dat heeft deels te maken met het weer: dat was niet echt vlindervriendelijk. Of dit uiteindelijk zal leiden tot een nog minder vlinders is nog niet zeker. Als de weersomstandigheden voor de rupsen juist wel goed waren, omdat de waardplanten door de vochtigheid goed zijn gegroeid, kan het meevallen.

Gelukkig vertoont ongeveer een kwart van de dagvlinders een vooruitgang. De helft is echter achteruitgegaan.

De index laat zien dat de dagvlinderstand in Nederland op het laagste punt is beland sinds 1992.

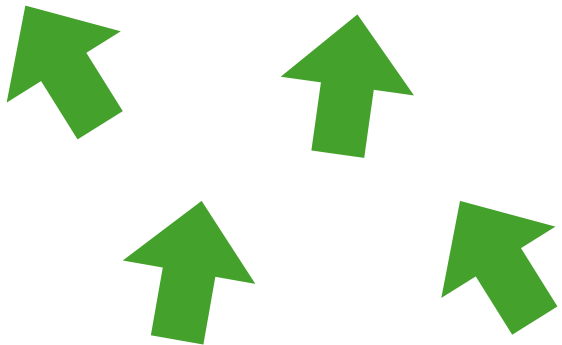
Titia Wolterbeek, directeur van De Vlinderstichting, is duidelijk: "Het weer mag dan in 2012 een extra zetje hebben gegeven, de vlinders gaan al vele jaren achteruit. Dat komt doordat veel leefgebied is verdwenen en dat de kwaliteit van het resterende ook te wensen overlaat. Intensivering, verdroging, vermesting en versnippering hebben hun sporen nagelaten. We zullen alles op alles moeten zetten om het Nederlandse landschap weer vlindervriendelijk te maken".

Bruine vuurvlinder. Foto Kars Veling.

De vlag uit voor

Het oranjetipje gaat het al vele jaren voor de wind en ook in 2012 deed deze vlinder het goed. Dankzij het warme weer in maart vlogen er veel rond. Inmiddels is dit voorjaarsvlindertje maar liefst driemaal zo talrijk als in 1990.

het oranjetipje

Oranjetipje. Foto Kars Veling.

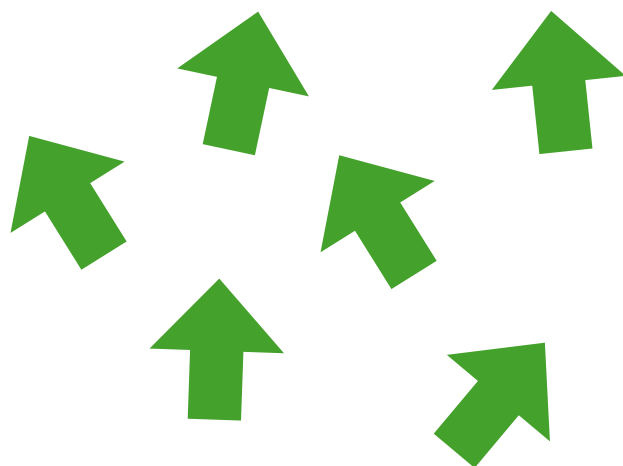
Het bont dikkopje

Bont dikkopje. Foto Kars Veling.

handhaaft zich

Hij staat als kwetsbaar op de Rode Lijst Dagvlinders, maar met het bont dikkopje gaat het heel aardig. Het is weliswaar iets minder gezien dan in 2011, maar de algemene trend is gelukkig positief. Deze vlinder is te zien in het voorjaar.

Het Landelijk Meetnet Vlinders is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), in opdracht van het Ministerie van EZ. Dankzij dit meetnet kunnen we de ontwikkelingen in de vlinderstand nauwgezet volgen. Alle hulp en medewerking is welkom. Wilt u meedoen, dan kunt u zich aanmelden bij De Vlinderstichting.

Stapje terug

De koninginnenpage, die de laatste tien jaar flink in aantal is toegenomen, deed in 2012 een duidelijke stap terug. Sinds 1999 zijn er niet zo weinig geteld als dit jaar. Een aantal warme en zonnige zomers zou deze grootste dagvlinder van Nederland helpen; het is een echte mooiweervlinder.

Koninginnenpage. Foto Kars Veling.

De kleine ijsvogelvlinder

Kleine ijsvogelvlinder. Foto Kars Veling.

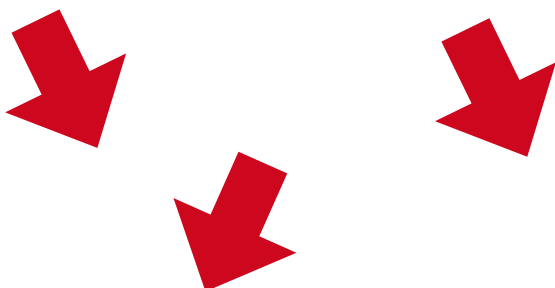
terug bij af

Na jaren van sterke achteruitgang leek de kleine ijsvogelvlinder zich weer te herstellen. De kleinschalige maatregelen die op allerlei plekken in het bos werden uitgevoerd, werkten positief. Helaas is deze bosvlinder na 2012 weer terug bij af, want hij is weer op het lage niveau van 2002 gekomen.

Onverminderd slecht

De bruine eikenpage gaat al jaren in aantal achteruit. Helaas werd deze vlinder ook in 2012 maar heel erg weinig gezien. In het binnenland zit hij hier en daar nog in hele lage aantallen. In de duinen is hij alleen boven het Noordzeekanaal op sommige plekjes nog talrijk aanwezig.

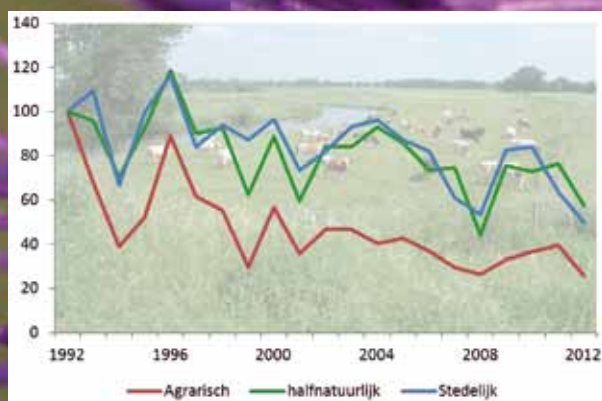

Bruine eikenpage. Foto Kars Veling.

Grasland- vlinders

Prachtige plaatjes van het vroegere boerenland doen je bedenken welke vlinders daar hebben rondgevlogen.

Groot dikkopje. Foto Kars Veling.

De graslandvlinders doen het in agrarische gebieden minder goed dan in stedelijke en natuurgebieden.

Boerenlandvlinders hebben het moeilijk

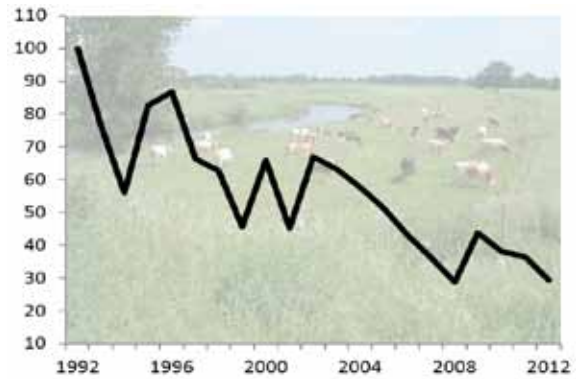
Uit de beperkte gegevens die van vroeger beschikbaar zijn, en uit verslagen en collecties van vlinders, komt een gevarieerd beeld naar voren. De zilveren maan op de graslanden, soms vergezeld van de moerasparelmoervlinder. Drie verschillende soorten vuurvinders en hele massa's zandoogjes. Niet alleen veel soorten, maar ook gewoon heel veel vlinders.

Dat kom je nu op het boerenland niet meer tegen. Dat is ook niet vreemd, want er is de laatste decennia veel kleur verdwenen uit het agrarisch gebied. Graslanden worden intensief bewerkt en er staan weinig bloeiende bloemen. Datzelfde geldt voor veel wegbermen. Vroeger kleurrijke linten door het landschap, nu saai en soortenarm.

We zien het terug in de 'graslandgraadmeter' van De Vlinderstichting: de graslandvlinders gaan achteruit. Er is een duidelijk onderscheid tussen het agrarisch gebied, het stedelijk gebied en de graslanden in natuurgebieden.

In het agrarisch gebied gaat het slecht met de vlinders, in andere gebieden is de situatie iets gunstiger. Titia Wolterbeek, directeur van De Vlinderstichting is geschrokken van de resultaten, maar geeft aan: "We zullen kleur terug moeten krijgen in het boerenland en goede samenwerking met Agrarische Natuurverenigingen biedt daar kansen voor".

De graslandvlinders in de graadmeter zijn geelsprietdikkopje, zwartsprietdikkopje, groot dikkopje, klein geaderd witje, oranjetipje, kleine vuurvlinder, icarusblauwtje, argusvlinder, koevinkje, hooibeestje, oranje zandoogje, bruin zandoogje en bruin blauwtje.

De sterke achteruitgang van de graslandvlinders is duidelijk te zien op de index.

Oranje zandoogje. Foto Kars Veling.

Oranjetipje. Foto Kars Veling.

zwaar onderuit

Parelmoer- vlinders

De parelmoervlinders zijn een kleurrijke groep vlinders. Vooral op de onderzijde van de vleugels hebben ze fraaie patronen en tinten. Maar ze stellen hoge eisen aan hun leefgebied en hebben het daarom moeilijk.

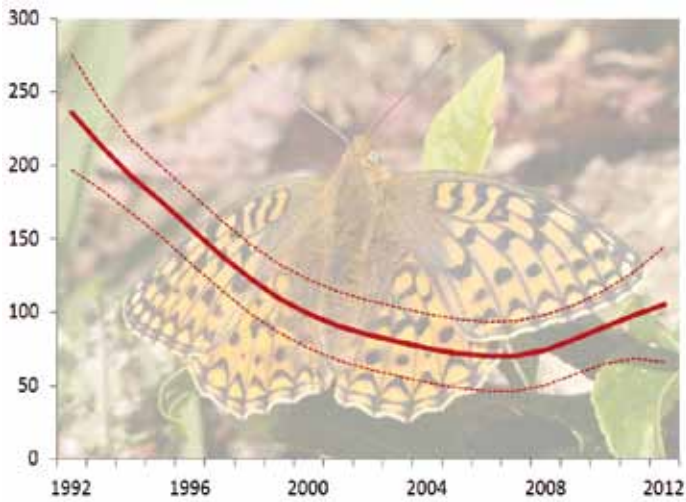

Veldparelmoervlinder. Foto Kars Velling.

Hoogte- en dieptepunten

De woud- en moerasparelmoervlinder zijn al uit ons land verdwenen. Andere soorten staan onder druk, zoals de veenbes-, grote en duinparelmoervlinder. Gelukkig zijn er ook parelmoervlinders waar het beter mee gaat. De bosparelmoervlinder lijkt de laatste jaren redelijk stand te houden. De kleine parelmoervlinder fluctueert, maar komt wel steeds meer voor in het binnenland, vooral in delen van Noord-Brabant en Limburg. Terwijl het een jaar of dertig geleden vooral een duinvlinder was.

Er zijn ook parelmoervlinders die zich opnieuw in ons land lijken te vestigen, zoals veldparelmoervlinder en keizersmantel.

De sterke achteruitgang van de parelmoervlinders lijkt gestopt.

Vooral in Noord-Brabant komt de kleine parelmoervlinder de laatste jaren meer voor.

Veenbesparelmoervlinder. Foto Joost Uittenbogaard.

Kleine parelmoervlinder. Foto Kars Velling.

Grote parelmoervlinder. Foto Kars Velling.

Bosparelmoervlinder. Foto Marian Schut.

Duinparelmoervlinder. Foto Nina de Vries.

Zilveren maan. Foto Johannes Klapwijk.

Moerasparelmoervlinder. Foto Kars Veling.

De moerasparelmoervlinder verdween in 1983 uit ons land. Vroeger kwam deze vlinder in veel schrale graslanden voor.

Idylle

Idylle wordt gesteund door de Nationale Postcode Loterij.

Een kleurrijker Nederland, dat is wat De Vlinderstichting wil. Voor mensen om van te genieten en voor vlinders en bijen om beter te kunnen overleven. Bijvoorbeeld door bloemrijke plekken terug te laten komen, zowel in stedelijk gebied als daarbuiten. Maar ook door het vergroten van de kwaliteit van het landschap in het buitengebied. Met hulp van de Nationale Postcode Loterij zullen op tientallen plekken idyllen, vlinderbanen en bijenweiden verschijnen.

Meer kleur!

Door mensen met interesse voor natuur, landschap en vlinders lokaal en nationaal te steunen worden enthousiasme, energie en kennis gebundeld. Dit zal in heel Nederland een positieve uitwerking hebben op natuurvriendelijk beheer van groen.

Vlinders en bijen hebben een gebrek aan voedsel, nectar en stuifmeel. Daarvoor zijn bloeiende bloemen nodig. In de **idylles** genieten insecten en mensen van nectarrijke bloemenpracht. Percelen in het buitengebied, variërend tussen een halve en twee hectare, zullen na grondbewerking worden ingezaaid met nectarrijke bloemenmengsels. **Vlinderbanen** zijn stroken met wilde planten waarlangs vlinders zich kunnen verplaatsen. Door vlinderbanen aan te leggen ontstaat leefgebied voor vlinders, maar ook voedselrijke plekken voor bijen. Bovendien zorgen de banen voor betere verbindingen tussen vlinderrijke plekken. De **bijenweiden** worden aangelegd op braakliggende stukken in de stad of op bedrijventerreinen. Hier maakt De Vlinderstichting fraaie (tijdelijke) vlinder- en bijenrijke natuur! (Foto's: Kars Veling.)

voor vlinders, bijen en mensen

Alarm voor

Meer dan de helft van de ruim achthonderd soorten nachtvlinders is bedreigd. Sommige zijn zelfs al uit ons land verdwenen. Slechts een derde van de nachtvlinders (35%) valt in de categorie 'momenteel niet bedreigd'. Deze schokkende conclusies staan in de voorstudie voor de Rode Lijst, die is opgenomen in het boek 'Nachtvlinders belicht'.

Een winnaar: de witstipgrasuil. Foto Kars Veling.

nachtvlinders!

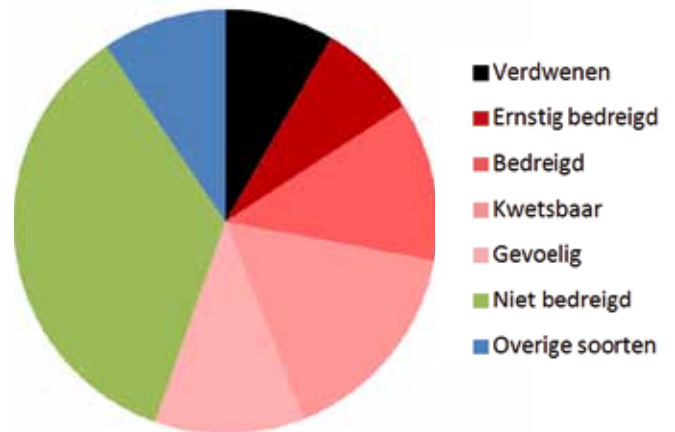

Ties Huigens, projectleider nachtvinders bij De Vlinderstichting: “De belangrijkste oorzaken voor de achteruitgang moeten we zoeken in het verlies aan leefgebied door verstedelijking, aanleg van wegen en industrieterreinen en de sterke intensivering van de landbouw. Op de moderne boerenbedrijven is nauwelijks ruimte voor de kleinschalige variatie waar juist zoveel dieren, waaronder nachtvinders, gek op zijn. Ook lichtvervuiling en het gebruik van bestrijdingsmiddelen spelen ongetwijfeld een rol”. De achteruitgang die duidelijk wordt bij nachtvinders versterkt het vermoeden dat ook veel andere insecten die een belangrijke rol vervullen in de voedselketen, zoals vliegen, kevers en bijen, sterk achteruitgaan.

Er zijn ook winnaars!

Bij de nachtvinders zien we gelukkig niet alleen maar achteruitgang. De kolibrievlinder kan overdag overal in tuinen worden aangetroffen. Deze trekvlinder is de afgelopen tien jaar veel meer gezien dan daarvoor. Ook taxusspikkelspanner, bosbesbruintje, schedeldrager, witstipgrasuil en zwartvlekwinteruil horen tot de weinige soorten die meer gezien worden.

De eikenprocessierups is een bekende nachtvinder die steeds meer in Nederland voorkomt. Vanaf 1990 heeft deze soort, die op sommige plekken als plaag wordt gezien, vanuit het zuiden heel Nederland veroverd.

De verdeling van de nachtvinders op de voorlopige Rode lijst over de categorieën.

Gemarmerde wortelboorder: ernstig bedreigd. Foto Kars Veling.

Paarsbandspanner: bedreigd. Foto Kars Veling.

In 2010 startte De Vlinderstichting met een campagne om de meest bedreigde vlinders van Nederland extra bescherming te geven.

Dankzij de steun van velen die een van de twaalf soorten hebben geadopteerd, giften hebben gegeven of als vrijwilliger hebben meegewerkt, is er al heel veel gebeurd.

Tienvoor12!

actie voor de meest bedreigde soorten

Gezamenlijke index 1992 - 2012 van de Tienvoor12!-soorten.

Grote parelmoervlinder. Foto Wilma van Holten.

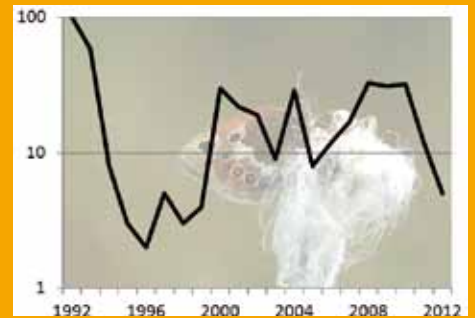
Veenbesblauwtje

Voor deze zeldzaamheid was 2012 zeker geen goed jaar, maar de vlinder is niet verder achteruitgegaan.

Veenbesparelmoervlinder

Er zijn veel jonge boompjes verwijderd uit het veentje waar deze vlinder leeft.

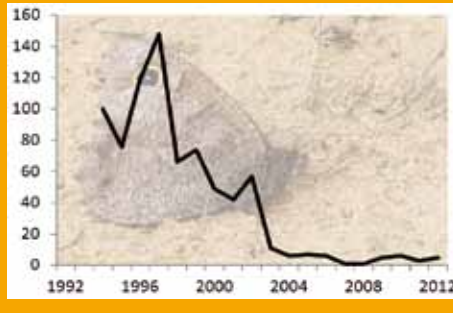
Veenhooibeestje

Deze vlinder is helaas achteruitgegaan tot het niveau rond 2000. Dat heeft onder andere met de waterhuishouding te maken.

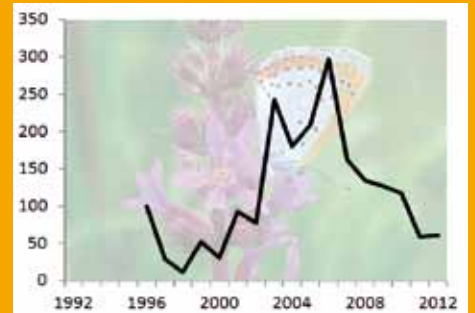
Iepenpage

In 2012 zijn nectarplanten geplant en komend jaar zullen er grote iepen worden neergezet. Er komt een verbinding tussen de drie leefgebieden in Heerlen.

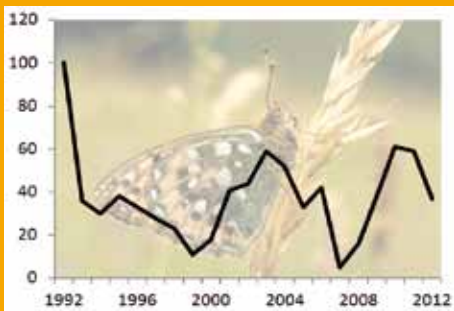
Kleine heivlinder

In 2012 is onderzoek gedaan naar de voortplanting van de kleine heivlinder en zijn beheermaatregelen voorgesteld.

Grote vuurvlinder

Er is intensief gezocht naar eitjes van grote vuurvlinder in de Rottige Meenthe. Helaas lijkt het niet goed te gaan met deze soort.

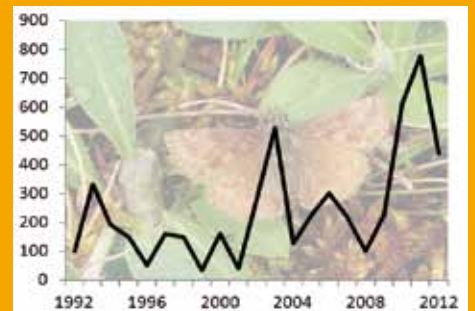
Grote parelmoervlinder

Deze vlinder heeft zich gevestigd op een nieuwe plek in Zuid-Limburg. In de duinen ontstaat steeds meer goed leefgebied.

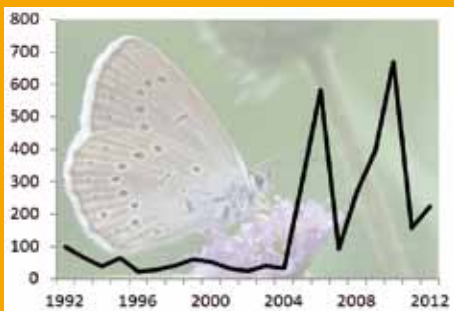
Veldparelmoervlinder

Na een enorme piek is de veldparelmoervlinder nu weer terug bij af.

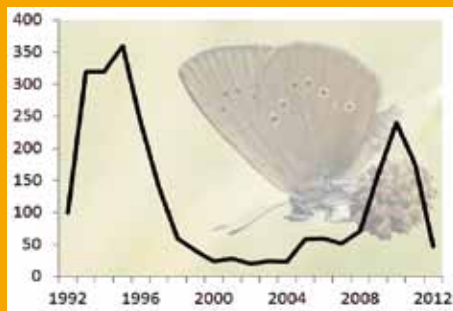
Bruin dikkopje

Dankzij de uitbreiding op de Pietersberg gaat het niet slecht met de soort, hoewel 2012 ook voor deze soort een matig jaar was.

Pimpernelblauwtje

Deze vlinder maakt nu onderdeel uit van een groot Europees Life+ project: 'Blues in the Marshes'. De leefomstandigheden zullen verbeteren dankzij dit project.

Donker pimpernelblauwtje

Er zijn pimperlennen zijn geplant door een grote groep enthousiaste natuurliefhebbers en de komende jaren zal nieuw leefgebied worden ontwikkeld.

Spiegeldikkopje

Er wordt gewerkt aan herstel van het leefgebied het voorkomen van vernielingen door te enthousiaste vlinderaars en fotografen.

Libellen

In tegenstelling tot vele sombere berichten over vlinders, planten en andere dieren is de trend van de libellen in Nederland positief.

In Nederland worden 36 soorten libellen structureel gevolgd. Vijf daarvan blijven stabiel en maar liefst negentien libellensoorten laten een positief beeld zien. Ze profiteren van de sterk verbeterde kwaliteit van het water in ons land. Maar ook natuurvriendelijke inrichting en beheer van watergangen en klimaatverandering zijn positief voor de libellen.

Bosbeekjuffer. Foto Hans Smeenk.

in de lift

Libellen hebben bescherming nodig

Twaalf soorten libellen gaan ondanks de goede ontwikkelingen nog steeds achteruit*. Voor de zeldzame speerwaterjuffer is die afname zo sterk dat hij in de gevarezone zit. Deze waterjuffer komt voor in bijzondere vennen. De omstandigheden zijn daar nog niet optimaal en de speerwaterjuffer kan zich moeilijk handhaven. De hoeveelheid stikstof die uit de lucht komt wordt wel minder, maar blijkbaar nog onvoldoende.

Minder verzuring

Om drie andere soorten die achteruitgaan, zwarte heidelibel (sterke afname) en watersnuffel en gewone pantserjuffer (matige afname) maken we ons minder zorgen. Deze soorten komen voor bij verzuurde vennen. Hun achteruitgang wijst er op dat de plekken waarin ze leven minder zuur worden. Dat is helemaal geen slecht nieuws voor de natuur.

* Deze gegevens zijn ontleend aan het Landelijk Meetnet libellen. Uit de telgegevens, die vrijwilligers verzamelen door vaste routes langs de waterkant regelmatig te tellen, kunnen betrouwbare uitspraken gedaan worden over het wel en wee van 36 soorten.

Het Landelijk Meetnet Libellen is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), in opdracht van het Ministerie van EZ. Dankzij dit meetnet kunnen we de ontwikkelingen in de libellenstand nauwgezet volgen. Alle hulp en medewerking is welkom. Wilt u meedoen, dan kunt u zich aanmelden bij De Vlinderstichting.

Paardenbijter. foto: Wilma van Holten.

Watersnuffel. Foto Kim Huskens.

Zwarte heidelibel. Foto Kim Huskens.

Gewone pantserjuffer. Foto Kim Huskens.

Dit is De Vlin

Pimpernelblauwtjesproject: Blues in the marshes.

Congres Future of Butterflies III.

Op de Floriade (onderdeel van de Vivara-inzending).

Educatief project.

Nachtvlinders op camping Geversduin.

Opening tuinvlindertelling.

derstichting

Jubileum golfer Paul Grosveld: Vlinderstichting krijgt €900,-. Foto Simon de Jong.

Fotopuzzeldag in Wageningen.

STW-lichtproject: nachtvlindervallen legen.

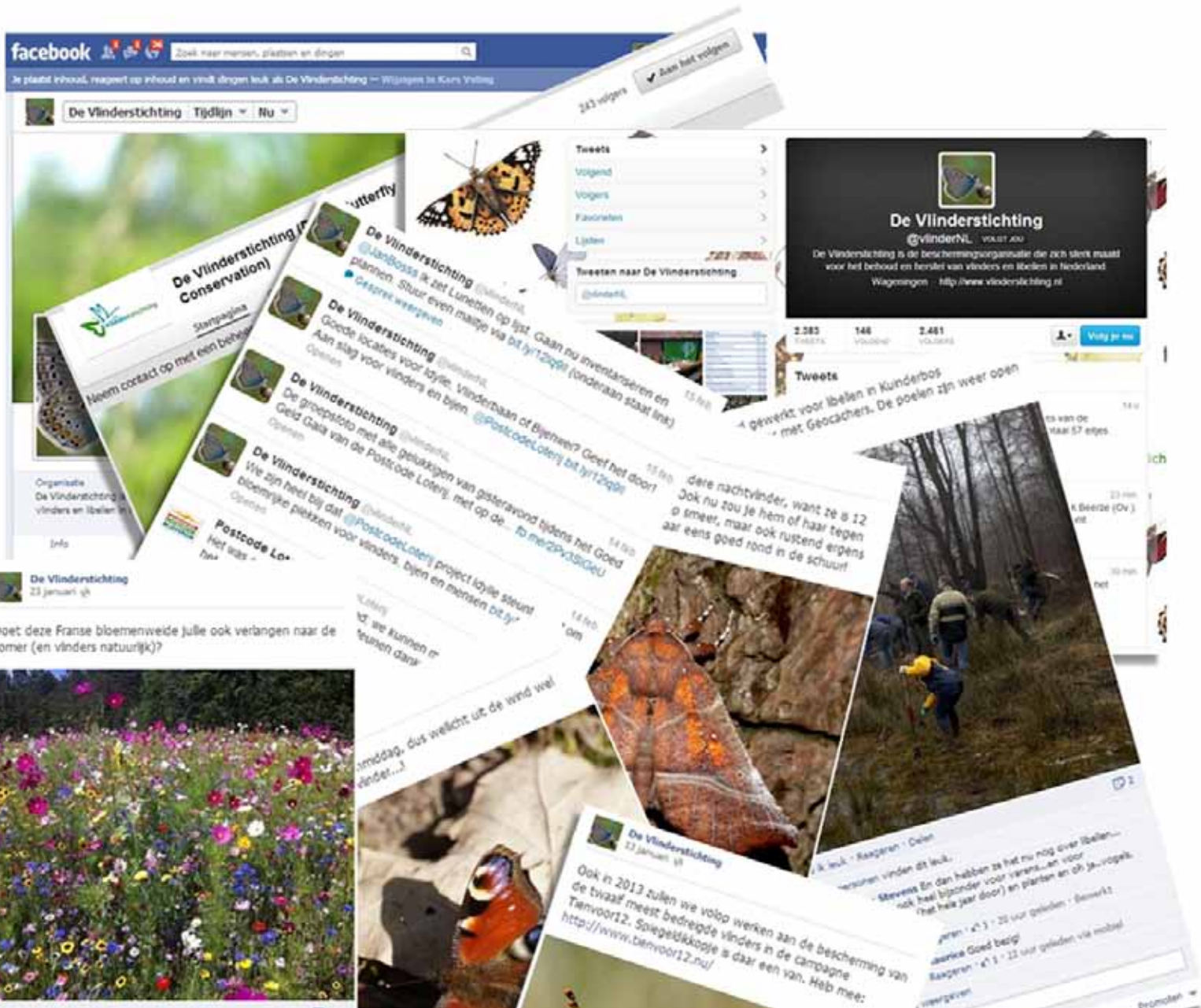
Tien voor 12! Aan het werk voor veenbesblauwtjes.

Verkleed als vlinder.

De vlindertuin van De Vlinderstichting.

De Vlinderstichting is dé organisatie die zich inzet voor vlinders en libellen in Nederland en Europa.

Kijk op www.vlinderstichting.nl of volg ons op

[facebook.com/vlinderstichting](https://www.facebook.com/vlinderstichting)

[@vlinderNL](https://twitter.com/vlinderNL)

[linkedin.com/company/de-vlinderstichting-dutch-butterfly-conservation-](https://www.linkedin.com/company/de-vlinderstichting-dutch-butterfly-conservation/)

De Vlinderstichting
Postbus 506
6700 AM Wageningen
tel. 0317 467346
info@vlinderstichting.nl